

Under gårdsplanen på Annelund

Spår från romersk järnålder och folkvandringstid

Arkeologisk förundersökning

Fornlämning Västerås 865:1/L2002:3762, 1257/L2002:6870 och 258:1/L2003:9450
Annelund 1
Västerås (f.d. Lundby) socken
Västerås kommun
Västmanlands län
Västmanland

Camilla Ekblom

Under gårdsplanen på Annelund

Spår från romersk järnålder och folkvandringstid

Arkeologisk förundersökning

Fornlämning Västerås 865:1/L2002:3762, 1257/L2002:6870 och 258:1/L2003:9450

Annelund 1

Västerås (f.d. Lundby) socken

Västerås kommun

Västmanlands län

Västmanland

Camilla Ekblom

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB.

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2019

Omslag: Del av undersökningsområdet. Foto från väster av Maud Emanuelsson.

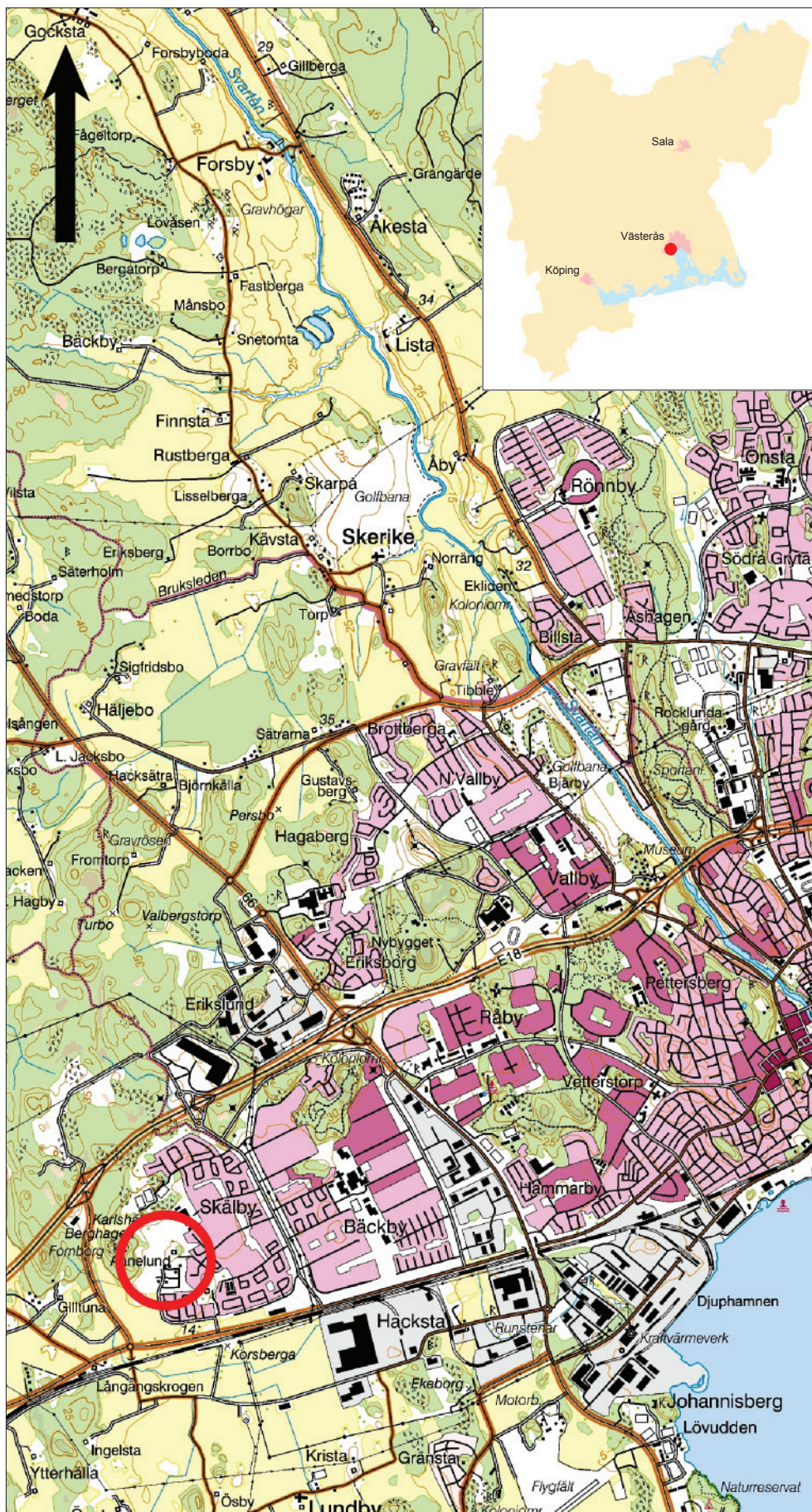
Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande 1242180 och 1242193.

ISBN 978-91-7453-822-9

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	5
Topografi och fornlämningsmiljö	7
Metod och genomförande	7
Undersökningsresultat	9
Vedarts- och ¹⁴ C-analyser	11
Utvärdering	11
Referenser	12
Kart- och arkivmaterial	12
Litteratur	12
Tekniska och administrativa uppgifter	13
Bilagor	14
Bilaga 1. Schakttabell	14
Bilaga 2. Anläggningstabell	14
Bilaga 3. Vedartsanalys	15
Bilaga 4. ¹⁴ C-analys	17

Figur 1. Undersökningsplatsens läge markerat med en röd ring. Utdrag ur Terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har den 13–17 maj 2019 utfört en arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte inom boplatssområde Västerås 865:1/L2002:3762 samt gravfälten Västerås 258:1/L2003:9450 och 1257/L2002:6870. Förundersökningen skedde inom fastigheten Annelund 1 i Skälby, Västerås tätort och kommun. Förundersökningen föranleddes av planerad nybyggnation.

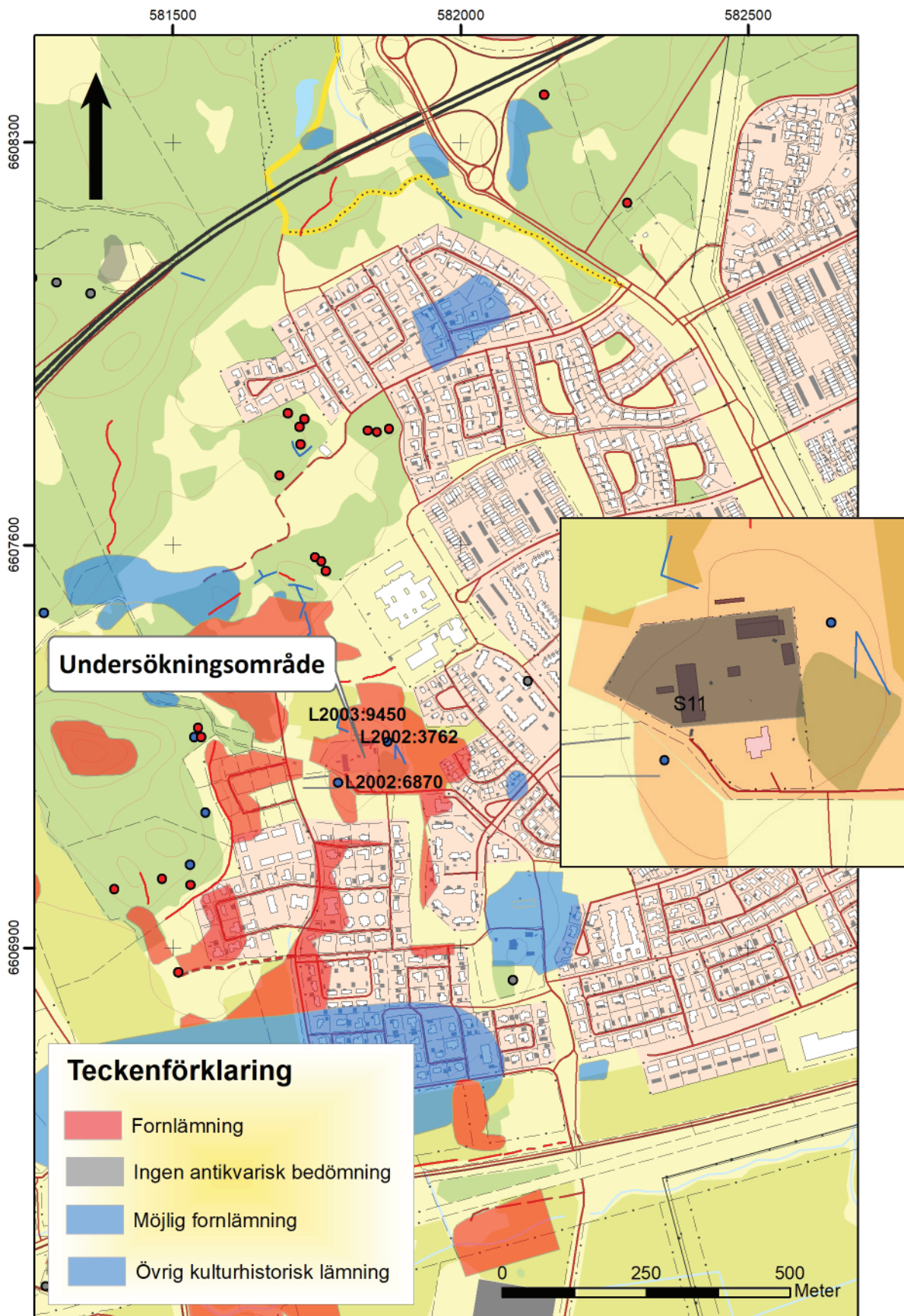
Syftet med undersökningen var att ta fram besluts- och planeringsunderlag genom att avgränsa fornlämningens utbredning inom arbetsområdet. Förundersökningen syftade också till att göra en bedömning av fornlämningens bevarandegrad inom arbetsområdet samt avgränsa påträffade fornlämningar i plan. Undersökningen utfördes efter beslut från Länsstyrelsen i Västmanlands län (dnr 431-6730-2019) och bekostades av fastighetsägaren.

Inom de grävda schakten på fastigheten framkom två härदार från romersk järnålder respektive folkvandringstid, samt ett stolphål som efter samtal med Länsstyrelsen undersöktes. En större stenpackning påträffades också, som bedömts som en sentida stenlista avsedd för dränering (figur 2).

Inledning

Inför planerad nybyggnation inom fastigheten Annelund 1 har en arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte genomförts. Fastigheten ligger i Västerås (f.d. Lundby) socken och Västerås tätort och kommun.

Området vid Skälby är mycket rikt på fornlämningar, främst stora boplatssytor i åkermark och gravfält från äldre järnålder (Aspeborg 1999). Undersökningsområdet inom Annelund 1 är beläget inom fornlämning Västerås 865:1/L2002:3762 (boplatssområde) samt angränsar mot gravfälten Västerås 1257/L2002:6870 och 258:1/L2003:9450. Länsstyrelsen i Västmanlands län beslutade därför att en arkeologisk förundersökning skulle genomföras i syfte att användas som besluts- och planeringsunderlag inför kommande byggnationsplaner samt för att avgränsa fornlämningen inom undersökningsområdet.

Figur 2. Fastighetskartan kompletterad med lämningar ur Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregister. Skala 1:10 000. Infälld plan skala 1:3 000.

Topografi och fornlämningsmiljö

Undersökningsområdet består av bebyggd tomtmark samt gårdsplan. Gården Annelund ligger på en mindre höjd omgiven av bostadsbebyggelse i öster och söder, och en paddock samt asfalterade och hårdgjorda ytor i väster. I norr karaktäriseras närområdet av öppen ängsmark. Fram till 1990-talet bestod omgivningen av öppen åker- och hagmark, innan befintlig bostadsbebyggelse uppfördes.

Undersökningsområdet ligger inom den delundersökta boplatsen Västerås 865:1/L2002:3762 där bland annat flertalet stolphus och brunnar påträffats tillsammans med ett rikt fyndmaterial från äldre järnålder (Onsten-Molander 2008). I norr respektive söder angränsar undersökningsområdet till gravfälten Västerås 1257/L2002:6870 och 258:1/L2003:9450. Det kan inte uteslutas att dessa två gravfält från början varit sammanhängande, men att gravar försvunnit i samband med att gården Annelund anlades.

Marken vid undersökningsområdet består av ljus lera med inslag av grus och sand. Vid undersökningen syntes också spår efter sentida markingrepp med påförda massor i form av grus och tegelrester (figur 3).

Metod och genomförande

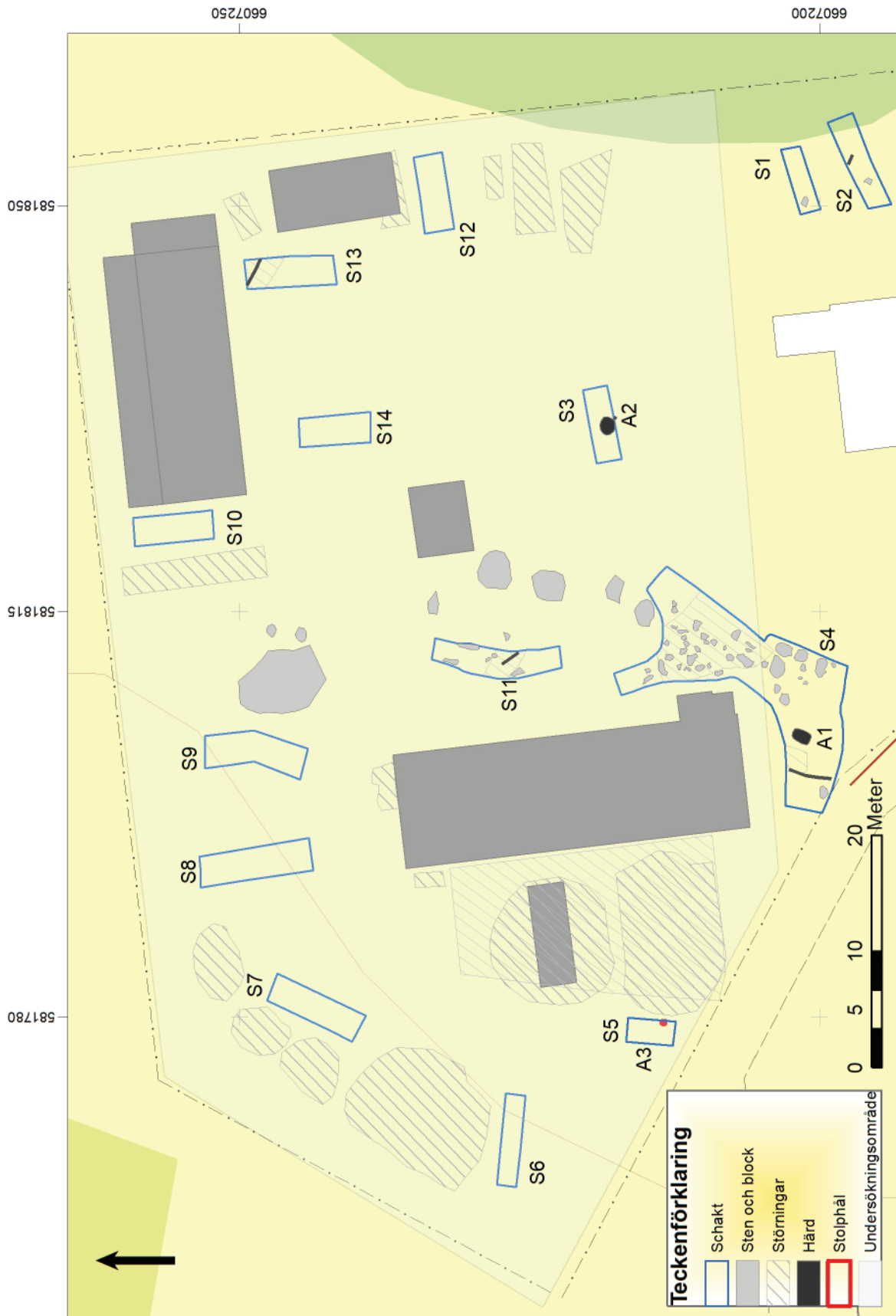
Undersökningsområdet var cirka 5 000 m² stort. Av dessa grävdes omkring 360 m², vilket motsvarar 7% av området. Totalt grävdes 14 schakt som var mellan 0,45 och 2,0 meter djupa. Schaktens längd varierade mellan 4 och 26 meter och dess bredd mellan 2 och 3 meter. Schakten placerades där det var möjligt inom undersökningsområdet, utan att förstöra körvägar och liknande in på gården.

Samtliga schakt rensades med handredskap. Schakten grävdes skiktvis ner till opåverkad lera. I ett av schakten påträffades kulturpåverkad lera med spår av sot och bränd lera. I flertalet av schakten framkom recenta fyllnadsmassor i form av tegel och betongrör samt ett bärlager av grus. Området var rikt på natursten uppemot 0,70 meter stora, varför schaktningsarbetet bitvis gick långsamt.

Trots försiktighet vid schaktningen samt markerade ledningar i marken grävdes en elkabel till gårdens bostadshus av inom schakt 11. Den avgrävda kabeln åtgärdades snabbt av fastighetsägaren.

Utöver den yta som angivits av Länsstyrelsen som undersökningsområde grävdes även två schakt inom fastighetens sydöstra del där ett garage planeras att uppföras. Beslut för den tillagda ytan fattades av Länsstyrelsen i Västmanlands län genom en tjänsteanteckning (nr 6730-2018-12).

Samtliga schakt, anläggningar, otillgängliga ytor samt topografiska objekt mättes in med RTK-GPS, beskrevs i text och fotograferades. Inmätningarna är därefter överförda till Intrasis och därefter vidarearbetade i ArcMap 10.3.

Figur 3. Schaktplan över undersökningsområdet. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:500.

Undersökningsresultat

Inom den undersökta ytan framkom två härdar i schakt 3 och 4 och ett stolphål i schakt 5. En fjärde anläggning mättes in i schakt 5, men bedömdes som ytlig mörkfärgning och fick därför utgå. Utöver boplatzanläggningarna påträffades en större stenpackning i schakt 4. Efter samråd med Länsstyrelsen undersöktes samtliga framkomna lämningar (figur 4).

Boplatzanläggningarna undersöktes med skärslev och spade. Härdarna hade en liknande karaktär och var $1,50 \times 1,1$ meter (A1) respektive $1,55 \times 1,30$ meter (A2) stora. Formen var i plan rektangulär med rundade hörn respektive rundad. Fyllningen i båda härdarna bestod av sotig siltig lera och rikligt med kol. Båda härdarna hade rikligt med skärvsten (0,05–0,20 meter i diameter) och en rak botten.

Stolphålet var runt med en diameter på 0,30 meter och undersöktes till 50%. Profilen var skålformad och tydlig med ett djup på 0,20 meter (figur 5–6).

Figur 4. Härd A1 i profil. Foto från sydöst av Camilla Eklom.

Figur 5. Härd A2 i profil. Foto från öster av Maud Emanuelsson.

Figur 6. Härden A1 i plan i schakt 4. Foto från sydväst av Camilla Ekblom.

Stenpackningen i schakt 4 rensades upp för hand samt med hjälp av grävmaskin. Ett djupare schakt grävdes rakt igenom packningen som var lagd i flera skikt, men saknade fyllning. Syftet var att fastställa stenpackningens funktion och struktur samt att utesluta att det rörde sig om en grav. En unken lukt framträdde ur schaktet, som efter samtal med fastighetsägaren kunde konstateras vara en stenkista avsedd för dränering som hade anlagts under 1900-talets början (figur 7).

Figur 7. Den framrensade stenpackningen (stenkistan) i schakt 4. Foto från väster av Maud Emanuelsson.

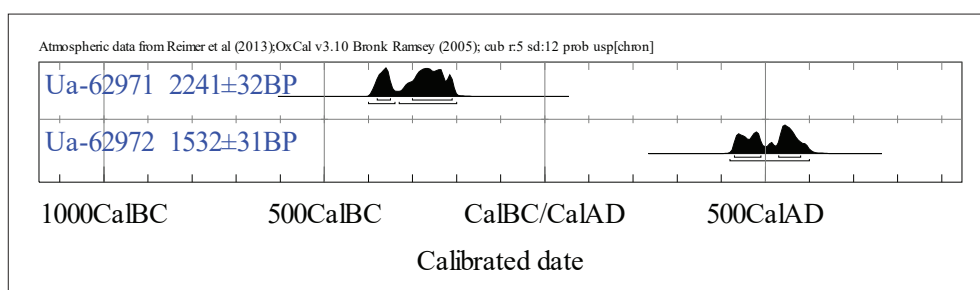
Vedarts- och ¹⁴C-analyser

Kolprover samlades in från samtliga boplatzanläggningar. De båda härdarna vedartsbestämdes och ¹⁴C-daterades. Vedartsmaterialet som skickades för ¹⁴C-analys bestod av lind och ask. Provet från ask reserverades för att ha en hög egenålder som således kunde påverka dateringsresultatet.

Härden A1 fick dateringen 400–200 BC, vilket motsvarar förromersk järnålder. Härden A2 var yngre och daterades till 420–600 AD, det vill säga folkvandringstid eller möjligen vendeltid (tabell 1, figur 8).

Lab nr	Anl	Typ	Material	Datering BP	Kal 1 sigma	Kal 2 sigma
Ua-62971	A1	Härd	Ask	2241±32	380–210 BC	400–200 BC
Ua-62972	A2	Härd	Lind	1532±31	430–580 AD	420–600 AD

Tabell 1. Sammanställning av analyserade kolprover.

Figur 8. Graf över analyserade kolprover.

Utvärdering

Fornlämningen har kunnat avgränsas inom undersökningsområdet och de påträffade lämningarna undersöktes i samråd med Länsstyrelsen. De framkomna lämningarna var av boplatsskara och var inte skadade. Den arkeologiska förundersökningen har genomförts i enlighet med undersökningsplanen.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Digitala topografiska kartan för Västmanlands län.

Digitala fastighetskartan för Västmanlands län.

Litteratur

Aspeborg, H. 1999. *Västra Skälby. En by från äldre järnålder*. Riksantikvarieämbetet UV Uppsala rapport 1997:56.

Onsten-Molander, A. 2008. *Skälby. Bilden av byn växer fram. Fortsatta undersökningar av boplatzlämningar från äldre järnålder*. Särskild arkeologisk undersökning. RAÄ 865:2, 951:1 & 1020:1. Västerås 2:42, 2:50. Västerås (f.d. Lundby socken). Västerås kommun. Västmanland. SAU rapport 14.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM19034
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-6730-2019, 2019-03-25
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk förundersökning
<i>Undersökningsperiod:</i>	13–17 maj 2019
<i>Personal:</i>	Maud Emanuelsson (projektledare) Camilla Ekblom (bitr. projektledare)
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanland
<i>Kommun:</i>	Västerås
<i>Socken:</i>	Västerås (f.d. Lundby)
<i>Fastighet:</i>	Annelund 1
<i>Fornlämning:</i>	Västerås 865:1/L2002:3762, 1257/L2002:6870 och 258:1/L2003:9450
<i>Fastighetskarta:</i>	66F 0IN Västerås
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Koordinater:</i>	X581811/Y6607194
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmätningssmetod:</i>	RTK-GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	3 st sektionsritningar samt fotografier förvaras hos Västmanlands läns museum.
<i>Fynd:</i>	Inga fynd påträffades.

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt	Markslag och topografiskt läge	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Area (m ²)	Anläggningar	Undergrund	Anmärkning
1	Grusad yta, plan mark	8,5	1,40	0,60	10,4	–	Lera med moräninslag	Bärlager med sten och grus.
2	Grusad yta, plan mark	6,0	1,40	0,45	17,3	–	Lera med moräninslag	Bärlager med sten och grus.
3	Grusad yta, plan mark	6,0	2,0	0,60	13,7	A2, hård	Lera	Påförda massor, grus och tegel.
4	Grusad yta, plan mark	26,0	7,0	0,50	39,6	A1, hård	Lera	Grusigt bärlager. Stenpackning utan fyllning i form av recent stenkista i schaktet.
5	Grusad yta, plan mark	4,0	2,0	0,50	8,3	A3, stolphål	Lera	–
6	Gräsbevuxen svag sydslutning	8,0	2,0	1,50–2,0	13,3	–	Lera	Djupschakt med recenta fyllnadsmassor.
7	Grusad yta, plan mark	8,4	2,0	1,55	20,3	–	Lera	Djupschakt med recenta fyllnadsmassor.
8	Grusad yta, plan mark	10,0	2,5	1,50	25,9	–	Lera	Djupschakt med recenta fyllnadsmassor.
9	Grusad yta, plan mark	9,0	2,8	1,20–1,30	25,0	–	Lera	Mycket vatten, möjligt dräneringsdike. Recenta fyllnadsmassor.
10	Grusad yta, plan mark	6,8	2,4	1,05	16,0	–	Lera	Recenta fyllnadsmassor.
11	Grusad yta, plan mark	10,0	2,0	0,40–0,80	27,0	–	Lera	Störning centralt i schaktet p.g.a. elkabel.
12	Grusad yta, plan mark	6,5	2,5	0,30–0,70	16,0	–	Lera	–
13	Grusad yta, plan mark	7,5	2,4	0,50	20,0	–	Lera	Störning p.g.a. elkabel.
14	Grusad yta, plan mark	6,0	2,5	0,60	15,0	–	Lera	Spår av bränd lera.

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anl nr	Typ	Fyllning	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Anmärkning	Schakt
1	Hård	Lerig silt	1,50	1,1	0,22	Ca 40 liter skärvsten, rikligt med sot och kol.	4
2	Hård	Lerig silt	1,30	1,55	0,07	Ca 40 liter skärvsten.	3
3	Stolphål	Lera	0,30	0,30	0,20	Tydligt skålformad profil, mörk lera.	5

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 19049

**Vedartsanalyser på material från Västmanland,
Västerås 865:1 Annelund FU.**

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 19049

2019-07-05

Vedartsanalyser på material från Västmanland, Västerås 865:1 Annelund FU.

Uppdragsgivare: Maud Emanuelsson/Stiftelsen Kulturmiljövård

Arbetet omfattar två kolprover från förundersökningen av en boplatz i Västerås. Proverna kommer från härdar och innehåller kol från ask, lind och tall. Prov 1 med ask kan komma att ge hög egenålder vid datering.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
1	1	Härd	4,4g	0,6g 3 bitar	Lind 3 bitar	Lind 218mg	
2	2	Härd	0,3g	0,3g 8 bitar	Ask 3 bitar Tall 5 bitar	Ask 38mg	

Erik Danielsson/VEDLAB
Kattås
670 20 GLAVA
Tfn: 070 34 00 645
E-post: vedlab@telia.com
www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Ask	<i>Fraxinus excelsior</i>	250 år	Näringsrik jord, solig växtplats.	Hård, elastisk och seg. Hjulaxlar, redskap	Viktigt för lövtäckt. Yggdrasil var en ask. Mycket folketro knutet till asken.
Lind	<i>Tilia cordata</i>	800 år	Näringsrika, väl dränerade, gärna steniga marker Skuggtålig.	Lätt och mjuk ved.	Innerbarken eller bastet användes till korgar och rep
Tall	<i>Pinus silvestris</i>	400 år	Anspråkslös men trivs på näringsrika jordar. Den är dock ljuskrävande och blev snabbt utkonkurrerad från de godare jordarna när granen kom	Stark och hållbar. Konstruktionsvirke, stolpar, pålar, båtbygge, kärl (ej för mat) takspån, tjärbloss, träkol, tjärbränning	Underbarken till nödmjöl, årsskott kokades för C-vitaminerna. Även som kreatursfoder

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomi 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färskva vedprover.

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 31 24

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Uppsala 2019-09-24

Maud Emanuelsson
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41
722 12 VÄSTERÅS

Resultat av ¹⁴C datering av träkol från KM19034 Annelund FU, Västerås, Västmanland. (p 2395)

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ¹⁴C-innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO₂-gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	δ ¹³ C‰ V-PDB	¹⁴ C age BP
Ua-62971	Härd A1, P1	-26,6	2 241 ± 32
Ua-62972	Härd A2, P2	-24,5	1 532 ± 31

Med vänlig hälsning

Karl Håkansson / Lars Beckel

